

Pietism och kristendom

“Israel däremot, som strävade efter att uppfylla den lag som ger rättfärdighet, har inte nått fram till den lagen.

Varför?

Därför att de inte sökte rättfärdigheten av tro, utan tänkte sig kunna vinna rättfärdigheten genom gärningar.”

Rom. 9:31, 32.

Man skall inte lyssna till människoläror om det så var en ängel som predikade dem, ja, inte ens fastän det regnade och haglade idel underverk intill. Så har jag också redan sagt att helgonen ofta förgår sig och åstadkommer förargelse med människoläror. Därför vill Gud inte heller att vi skall se på deras exempel, utan att vi skall se på Hans Skrift. Det är också av detta skäl Han tillåter att helgonen ofta för fram människoläror.

Luther

Att det för Adams fallna släkte finns endast en väg till Guds nåd, är en evig biblisk sanning, liksom också att denna väg är Jesus Kristus ensam. (Joh 14:6.) Ty (Apg 4:12.):

hos ingen annan finns frälsningen. Inte heller finns det under himlen något annat namn, som givits åt människor, genom vilket vi blir frälsta.

Men sättet, ordningen och medlet att vinna denna salighet som Kristus berett och förvärvat oss, det är endast och allenast tron på Hans namn. Denna tro visar evangeliet oss överallt och det förkastar alla andra vägar, metoder och ordningar än tron. På dessa vägar har människorna alltid hellre, fastän också alltid förgäves, försökt vinna frälsning och gemenskap med Kristus.

Ty så älskade Gud världen

säger det majestätiska ordet (Joh 3:16),

att Han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv.

Och strax därefter heter det (v. 18):

Den som tror på honom blir inte dömd, men den som inte tror är redan dömd, eftersom han inte tror på Guds enfödde Sons namn.

Här är det tal endast om tro eller otro som enda orsaker till människors eviga salighet eller fördömelse. Och, för att anföra åtminstone några av alla klara bibelord, det heter i Mark. 16:

Gå ut i hela världen och predika evangelium för hela skapelsen. Den som tror och blir döpt skall bli frälst, men den som inte tror skall bli fördömd.

Vi hör alltså igen en tydlig och bestämd försäkran från vår Herres och Frälsares egen mun, och det i själva avskedets viktiga stund: människornas salighet eller fördömelse beror evigt av, om de i tro mottar eller i otro stöter ifrån sig det evangelium som predikas för dem. Detta evangelium handlar om Honom, som ensam är vägen, sanningen och livet. Apostlarna

fullgjorde sedan sin förhäriligade Mästares uppdrag och gick ut för att predika evangeliet för allt skapat. De predikade det för judar och hedningar, dvs. för alla människor utan åtskillnad, utan hänsyn till hurdana dessa tidigare hade varit. De predikade och vittnade om förlösning från alla synder, från Guds vrede, från Lagens förbannelse, ja, från dödens och djävulens våld.

Denna förlösning hade Gud nu berett alla genom Jesu Kristi död och uppståndelse. Då skedde det att de som mottog det salighetens ord som predikades för dem, utan några invändningar eller förbehåll, genast fick den Helige Andes insegel på sin tro. Deras samveten fylldes av frimodighet och glädje och så blev de nya skapelser i Jesus Kristus – nyfödda Guds barn av sanningens ord.

De däremot som i otro föraktade, hånade och stötte ifrån sig förkunnelsen om nåden och om rättfärdigheten i Kristus, de blev allt mer förhärdade. Om de än gjorde det av hednisk likgiltighet för allt som rör saligheten eller av judiskt nit för lagens rättfärdighet, så övergavs de av Herren Gud och blev allt mer förhärdade i sina vrånga sinnen. Med all sin visdom och lagiska fromhet, med allt sitt falska nit för Gud var de ändå Hans motståndare. Mer eller mindre uppenbart förföljde de det saliggörande evangeliet.

Allt detta finns utförligt beskrivet i Apostlagärningarna. Tron eller otron allena avgjorde här människornas ställning till Gud och Hans rike. De som trodde evangeliets predikan om Kristus erhöll det de trodde – syndernas förlåtelse, rättfärdighet och liv. De som inte trodde blev förhärdade i sin blindhet och just denna otro allena ådrog dem Guds vrede och fördömmelse. Så står det skrivet (Joh. 3:18):

Den som tror på honom blir inte dömd, men den som inte tror är redan dömd, eftersom han inte tror på Guds enfödde Sons namn

och (i vers 36):

Den som tror på Sonen har evigt liv. Den som inte lyder Sonen skall inte se livet, utan Guds vrede blir kvar över honom.

Detta gäller utan undantag i alla tider, så länge världen står. Guds Ord förändras inte fastän tiderna växlar och förändras (Mark 13:31):

Himmel och jord skall förgå

säger Herren själv,

men mina ord skall inte förgå.

Därför: liksom evangeliets predikan i kristenhetens begynnelse var en Guds kraft till salighet för dem som trodde, så har evangeliet alltid visat sin saliggörande kraft i alla troende själar. Evangeliet skall också bevisa denna kraft framgent till den yttersta dagen, så sant Gud är Gud. Lika visst är det att liksom evangelium i begynnelsen var en galenskap för de lättsinniga och självklaka hedningarna och en förargelse för judarna som nitälskade för lagrättfärdigheten, kommer det alltid att förbli en stötsten för människors egen visdom och en klippa till fall för deras egen fromhet och deras egna rättfärdighet. Så går den gamle Simeons märkliga profetia om Kristus alltid i fullbordan där evangelium är i svang (Luk 2:34):

Se, denne är satt till fall och upprättelse för många i Israel och till ett tecken som blir motsagt.

Ty just denna den Heliga Skrifts grundlära om syndarens rättfärdiggörelse inför Gud genom tron på Jesus Kristus allena, den har i alla tider bekämpats av Satan. Det har skett på grövre eller finare vis att han anfäktat, bekämpat, bestritt och fördunklat den. Just i detta förefaller Satans list och skicklighet år för år ha blivit allt större, djupare och hemligare, ju närmare vi kommit tidens slut. Ser vi tillbaka på reformationstiden och de falska läror mot vilka evangeliet kämpade vid denna tid, så ser det ut som en barnlek jämfört med den lögnens djuphet som nu flödar över Kristi Kyrka. Hur uppenbara var inte katolicismens villfarelser då! Den hävdade naket och öppet att människan kunde bereda sig för och göra sig värdig nåden (“meritum de congruo”), och den hävdade att hon sedan, efter att hon erhållit nåden, kunde och borde förtjäna sin salighet (“meritum de condigno”) – otaliga andra, synnerligen grova villfarelser att förtiga. De svärmeandar som uppträdde i mängder i den protestantiska kyrkan vid denna tid

kändes lätt igen på att de bekämpade Guds klara Ord och all borgerlig ordning. Men Satans list har blivit allt större och den blir väl till slut så stor att om möjligt vore också de utvalda förvillas. Därför säger också Herren själv (Luk 18:8):

Skall väl Människosonen, när han kommer, finna en sådan tro på jorden?

Av detta står det alltså klart att just denna trons lära, den sanna kristna tron, kommer att anfäktas allra mest av Satan. Han vill, om möjligt, tillintetgöra den. Ty det finns inget han är lika hätsk och fientlig mot som mot tron på Kristus och hans Ord. Hellre låter han väl allt annat vara i ro i världen och använder i stället all sin konst och list, sin skenhelighet och sitt flit, sin grymhet, våld och makt till att förmörka trons rena lära. På detta sätt vill han rycka bort evangeliets sanna ljus och i dess ställe sätta sina egna bländverk – dessa lyser alltid långt härligare och skönare för otrons ögon, ja, man är villig att gå ed på att de *är* det rena och sanna ljuset självt.

Från reformationstiden skall vi nu gå till att betrakta den evangeliska kyrkans skepnad ett och ett halvt århundrade senare. Det är slutet av det sjuttonde och början av det adertonde århundradet, tiden för pietismens uppkomst inom denna kyrka. På ena sidan finner vi då dessa ivriga renlärlighetspredikanter och ortodoxa teologer, som ansåg att den saliggörande tron var en innehållslös vetenskap som man kunde tillägna sig med förnuftet. De tronade självbelåtna på sin regelenliga kunskap om ting de aldrig erfarit. Vad reformatorerna av hjärtat trodde och av denna sin tros fullhet bekände, det ville dessa lärda herrar mäta och fatta med sitt förstånd, systematisera det, indela och avdela det med tusende “divisiones et subdivisiones”, avdelningar och underavdelningar.*

* I haden bordt lära folket om tron och rättfärdigheten; men I hafwen lärt wederspelet, och emedlertid grubblat uppå, hwadan wädret kommer och hwart det far. I hafwen bekymrat eder med bara wäder, och aflats med onyttiga saker. Luth. Evang Post. 64, 33.

Nu hände det sig vid denna tid att en mäktig väckelse framträdde i den evangeliska kyrkan. Otaliga själar såg med bekymmer sitt syndaelände och började ivrigt fråga sig: "Vad skall vi göra för att bli frälsta?" Sådant var för de lärda skolteologerna och de ortodoxa predikanterna en ny, främmande och bekymmersam företeelse. De kunde varken råda eller hjälpa i denna sak, ty de hade själva aldrig erfärit något liknande, inte heller hade de lärt sig vad det betyder att som en förtappad syndare tro på Kristus.

Då deras bristande erfarenhet och deras blindhet i andliga ting nu blev uppenbar, slöt sig de väckta, bekymrade själarna i stället med desto större förtroende till sådana lärare som gjort samma erfarenheter som de. Dessa lärare gav dem gärna och med glädje sina råd, utan att stöta någon enda ifrån sig.

Läsaren finner att jag här talar om de lärare som med sina anhängare gavs det då nya namnet "pietister". Visst var många av dessa lärare fromma, allvarliga och välmenande av hjärtat – vem skulle kunna förneka det! Men läran om rättfärdiggörelsen var ändå inte klar för de flesta av dem. Deras vakna samveten hade känt att själen inte fick tröst och näring av teologernas torra och lärda spekulationer och utläggningar av bekännelsen. Klart såg de också att man i själva den lutherska kyrkan i allmänhet levde annorlunda än Guds Ord krävde, ja, stick i stäv med det, och detta under det att man berömde sig av sin stora renlärighet.

Då tänkte dessa fromma och välmenande män: "Reformationen har gjort läran ren och förenlig med Guds Ord – nu vet var och en, att människan blir rättfärdig för Gud genom tron allena. Var och en menar sig också ha denna tro och lever ändå som han vill. Tron har alltså predikats tillräckligt i den lutherska kyrkan och den är känd där. Därför är det nu hög tid att i första hand ägna sig åt helgelsen och trons frukter med stort allvar."

Så tänkte de, och "ett heligt liv" blev huvudsaken för dessa pietismens fäder, detta förkunnade de och detta beflitade de sig själva om framför allt annat. De talade och undervisade väl också om tron, men liksom mera i

förbigående, som om en sak som redan var tillräckligt känd. "Helgelse", "nödvändigheten av goda gärningar", "praktisk kristendom" blev deras gemensamma lösen.

Men nu såg de ortodoxa teologerna med sin döda kunskap att pietisterna uteslutande befattade sig med helgelsen och dessa ortodoxa förstod att tron var kristendomens huvudsak. Få av dem insåg dock att de ortodoxa sannerligen inte hade vare sig den kristna tron eller helgelsen, utan bara en uppsjö av lärda definitioner av dem båda, kunskap utan erfarenhet.

Ur detta uppkom och fortsatte med tiden en häftig kamp mellan partierna. Och denna strid har med kortare eller längre avbrott fortsatt till nu, fastän läget förändrats mycket på bägge sidor. I synnerhet gäller detta pietisternas motståndare. Fastän de i början ville försvara bekännelsens rena lära mot en illa förstådd fromhet, blev de själva med tiden allt mer försvarare av rationalismen och förnuftets otro.

Syftet med denna avhandling är inte att närmare redogöra för dessa strider. Endast det är för oss av vikt, att vi skall lära känna pietismen i dess rätta gestalt, då den onekligen varit och är en mycket stark och allmän livsytring inom den evangeliska församlingen från reformationen ända till vår tid. Vi anser oss ha beskrivit pietismens grunddrag och syften i denna framställning. Det är att den uteslutande, eller åtminstone till övervägande del, drev och yrkade på "bättring och helgelse". Däremot förutsatte pietisterna att läran om tron redan var tillräckligt känd och förkunnad och de ansåg därför att den bara behövde omnämnas liksom i förbigående, eller på sin höjd då och då utläggas och förklaras. Denna uppgift är inte tagen ur luften utan inhämtad genom mångårigt och flitigt studium av de pietistiska fädernas mest kända skrifter och vi vill nu bevisa det med deras egna ord. Så heter det t. ex. i Ph. Jac. Speners *Theol. Bedenken und Briefe* i slutet av Cap. Sectio LV:

Nu för tiden måste levernets rättfärdighet behandlas mera [än tron och evangeliet] av det skälet, att vi nu för det mesta har att göra med en sådan tid och sådana personer, som missförstår och miss-

brukar evangelium och trons lära ---

(Men när har sådana inte funnits? Och får predikan av evangeliet för den skulle utbytas mot en annan predikan? Se Gal 1:8.)

varför vi inte så mycket behöver tala mot gärningarna, som inte någon av oss anser gälla för rättfärdighet, inte ens i våra tankar --- [Hör! Hör!] “Däremot måste vi med mycket större allvar bekämpa den villfarelsen, att goda gärningar är varken möjliga eller nödvändiga för en kristen. Vi måste främst upphöja denna trons kraft, som visar sig verksam i kärleken och i ett heligt leverne --- [alltså inte så mycket om trons kraft till rättfärdighet och salighet!] Sålunda måste under en viss tid och hos ett bestämt folk det ena stycket av den gudomliga läran allvarligare inskräpas; vid en annan tid och hos ett annat folk åter en annan del av samma lära --- och därför kan inte alla lärare ständigt tala på samma sätt.

Låt oss mot detta ställa följande ord av den store lärofadern, Dr. Martin Luther (Stora Galaterbrevskommentaren, SkeabVerbum, tryckår inte angivet, s. 57, 60):

Det synes vara en mycket ringa sak att lära lagen och fordra vissa gärningar. Men därmed åstadkommes mera skada än som står i mänsklig förmåga att fatta. Ty sådan förkunnelse icke blott fördunklar kännedomen om nåden, utan den tager bort Kristus med alla hans välgärningar och förvänder, som Paulus här säger, hela evangeliet. --- Det är nämligen på detta sätt som Satans tjänare förnämligast smyga sig in och ställa sig in hos människor, nämligen så att de lova att komma med något bättre. De medgiva, att de som före dem meddelat undervisning i evangelium ha gjort en god början, men de föregiva också, att detta icke är nog. De nutida svärmeandarna giva oss det berömmet, att vi rätt gripit oss an med evangeliets sak. Men emedan vi avsky och förbanna deras hädiska lära, kalla de oss för nya papister, dubbelt värre än de gamla. Med detta knep bereda sig tjuvar och rövare tillträde till Herrens fårahus för att stjåla, slakta och förgöra (Joh. 10), nämligen genom att till en början bekräfta vad vi sagt. Sedan rätta de oss och giva, enligt sin egen fåvitska mening, en klarare utläggning av det, som vi skulle ha icke

fullt förstått eller missuppfattat. På samma sätt beredde sig de falska apostlarna isteg hos galaterna.

Bredvid dessa Luthers ord vill vi för att göra saken tydligare ännu ställa ett märkligt yttrande av samma pietismen fader, Ph. Jac. Spener, i dennes *Theologische Bedencken und Briefe*, (III, 179—180, skrivet i december 1677):

Aldrig har jag varit av den tanken, är det icke heller nu, att Luthers reformation bragts till fulländning, så som hade varit önskvärt. Det var väl väl att *prodire tenus, si non datur ultra*, dvs. att helst göra något, då man inte förmådde mera, för detta vördar jag också den gudomliga försynen, som bedriver sitt verk på olika sätt och har bestämt för en tid denna, för en annan tid en ännu större nåd. Men jag tror helt visst att med reformationen långt ifrån allting utträttas som bort utträttas. På dess fullbordan har de efterkommande varit och skall ännu vara förpliktade att arbeta.

Luther däremot bekände (Stora Galaterbrevskomentaren, s. 11):

I mitt hjärta härskar denna enda artikel, tron på Kristus, från vilken, genom vilken och till vilken alla mina teologiska tankar dag och natt flyta och strömma tillbaka.

samt (Luther):

Vi är ständigt sysselsatta med att med all flit driva och inskräpa trons lära, med predikande, läsande och skrivande; vi åtskiljer på det allra noggrannaste evangeliet från lagen, ändå stöter man sig ständigt på detta, och ständigt kommer nya andar [obs!] som vill lära ut något bättre. Detta vållar den lede djävulen, som är en tusenkonstnär då det gäller att förföra människor. Minst av allt kan han fördraga att man rätt erkänner Guds nåd och tror på Kristus.

Nu ville alltså den fromma pietismen föra kristenheten ett rejält stycke längre än nybörjaren Luther förmått med sitt ständiga predikande om Kristus och trons rättfärdighet i Honom. Så började man nu i stället utslutande predika bättring och helgelse, och så trodde man sig kunna utträtta mer än Luther gjort med evangeli predikan.

Man anade inte att man med detta nya gärningsevangelium formade antingen fromma verkhelgon eller förtvivilade samveten. Så uppstod nu i själva verket mitt i den evangeliska kyrkan efterhand en ny, förfinad katholicism med mycket sken av evangelium och just därför så mycket bedrägligare och mera snärjande för välmenande själar. Ja, vi vågar påstå att pietismens mest aktade fader, doktor Spener, själv redan avvek grovt från evangeli sanning. Fastän han var vida mer evangelisk än de flesta av hans efterföljare, införde han en död och dödande självförbättringslära i stället för den levande och livgivande predikan om syndernas förlåtelse i Jesu namn – den predikan som apostlarna och Luther i deras fotspår hade drivit.

Som bevis för detta påstående skall vi anföra ett ordagrant citat ur Ph. Jac. Speners predikningar “Om den verksamma kristendomens nödvändighet och möjlighet”, hållna i Frankfurt am Mayn på fjärdedag påsk. Där beskrivs hur den väckta och av synder betungade själen bör förhålla sig för att bli delaktig av nåden i Kristus. Här anvisas nämligen den bekymrade syndaren inte att sätta sin förtröstan till evangeliets vittnesbörd om nåden i Kristus, utan han uppmanas till ett allvarligt bättringsbeslut och tröstas med ljuva känslor efter detta beslut.

Spener skriver:

När nu människan är stadd i dessa andliga födslosmärter, så fordras av henne att hon måste bli en annan människa, och således bör hon fatta det allvarliga beslutet att avlägga hela sitt gamla, hittills förda leverne, eftersom tron på Jesus Kristus [Obs! som hon ännu inte har] inte kan bestå med ett sådant leverne. ---

Detta, säger jag, måste man en gång besluta sig för om den nya människan på ett rätt sätt skall födas. Men det är svårt att fatta ett sådant beslut när det skall bli allvar av det. --- Men så heter det också: där hon känt ångest vid den nya födelsen till ett annat och rättskaffens kristligt leverne, där får hon nu tröst när hon börjar komma till ett nytt leverne. Många gånger frågar hon i sitt samvete efter sin himmelske Faders nåd och blir i sin själ försäkrad och tröstad samt börjar att smaka något av den sötma de trogna åtnjuter.

Så hade nu den fromme Spener i den evangeliska kyrkan banat vägen för en rätt skenfager bättrings- och helgelselära som skulle åstadkomma mera gott än evangeli predikan kunnat uträtta på reformationens tid. Snart trädde också i hans vördade fotsår en hel skara unga män, som förenade allvarlig omsorg om sin salighet med en ofta inte föraktlig lärdom och gynnsamma naturliga gåvor.

Dessa började allt noggrannare bestämma, om jag så får säga, varje trappsteg på den klokt och fromt uttänkta bättringsvägen. De räknade med stort allvar ut hur man rätt borde stiga uppför deras himlastege, hur man först skulle bli kallad, så uppväckt, sedan upplyft, vidare omvänd, så pånyttfödd, rättfärdiggjord, helgad och förenad med Gud. Nu skrev man tjocka böcker – dogmatiska verk, postillor, andliga vägvisare, nådens ordningar m.fl. – som överflödade av fromhet, allvarlighet och mänsklig visdom. De var dock fattiga och utblottade på den visdom som är av Gud och den rättfärdighet som kommer av tron allena. Sköna och glänsande himlatrappor reste de av den egna bättringens hö och strå, men föga tänkte man på att ”Kristus allena är den stege på vilken man kan stiga upp till himmelen.” (Luther).

Man föreskrev många slags regler och stadgar för hur själarna borde gå rätt till väga för att närma sig den nya födelsen, slutligen genomgå denna och därefter stadigt vandra framåt på helgelsens väg. Och dessa välmenande förfärdigare av trappor till himmelriket förstod inte att de just med dessa sina kloka regler, fromma råd, stadgar och förbehåll för att nå saligheten förmörkade Kristi evangelium. De förmörkade det lika mycket som någonsin påven med sina bullor och sin kanoniska lag, fastän de gjorde det på ett långt subtilare, listigare och till skenet kristligare vis. Det hade utan tvekan varit bättre om dessa fromma fäder förblivit vid Kristi regel (Mark 16:15):

Predika [obs!] evangelium för allt skapat!

Då torde det ha framgått att Kristi evangelium fortfarande är en Guds kraft till nyfödelse och salighet för alla dem som tror. De mänskliga bättringsstadgarna och de kloka sk. salighetsordningarna däremot gjorde bara

antingen självbelåtna hycklare eller otrogna trälar under lagen. Så förblev också apostlarna troget i enkel tro på Kristus och de predikade ett evangelium som var obesmittat av all köttslig vishet. De betygade både för judar och greker att (2 Kor 5:19):

Gud var i Kristus och försonade världen med sig själv. Han tillräknade inte människorna deras överträdelser, och han har anförtrott åt oss försoningens ord.

Därför bad de också å Kristi vägnar människorna att försona sig med den i Kristus redan försonade Guden. (2 Kor 5: 20.) Och genom en sådan predikan, hos vilken den helige Ande alltid är, upprättade de trons lydnad bland alla hedningar. De störtade med kraft omkull all vishet och höghet som uppreste sig mot Kristi kunskap. Men till sådan predikan hade våra fromma fäder varken insikt eller förmåga, ty den fina otron och den medfödda benägenheten att upprätta en egen rättfärdighet hindrade evangeliets ljus av Kristi klarhet att lysa i all sin klarhet för dem. Hur skulle de då rent och klart kunna förmedla detta ljus till andra?

Med tiden övergav de allt mer Guds evangelium, det som Han under reformationen låtit uppgå i klarhet genom sitt utvalda redskap Martin Luther och många av dennes medbröder. Efterhand kringgärdade de också salighetens ord med den egna fromhetens döda bättringsstadgar, den mänskliga kloketens förnuftsförbehåll och nådelösa nådesordningar. På detta vis blev de hungrande själarna förmenade livets bröd och själva den evangeliska kyrkan översvämmades av nya, klokt uttänkta, påviska människostadgar.

I from välmening hade man nu spärrat in Kristus i en bur, ja, lagt honom i graven igen, som om Han åter blivit korsfäst och dött. En tung sten av salighetsordningar vältrade man framför Hans grav. Eller, med andra ord, då man hos oss inte öppet kunde förkasta evangeliets lära om trons rättfärdighet, började man i stället undergräva den och man gjorde den tom och kraftlös med en förnuftsbetonad bättringsordning.

Bättringen sågs som ett förbehåll, i kraft av vilket man skulle få del av

förlossningen och det eviga livet. Guds nåd förvandlades så i hemlighet till en lön för de själar som genomkämpat en viss inre väg eller kamp. Och på detta sätt predikades så bara självrättfärdighetens system, under namn av evangelium och i kristliga ordalag. Vi behöver väl inte påminna om hur vitt skilt detta är från det apostoliska evangeliet – lika skilt, som Saulus av Tarsus lära är från den lära som sedermera Paulus predikade.

Om Kristus, för oss död och uppstånden, predikade apostlarna utan uppehåll, men däremot aldrig om förnuftets omvändelseordning. Än mindre upphöjde de genomgåendet av en sådan till ett mäktigt och förtjänstfullt verk, på vars rätta utövande Guds välbehag skulle bero. Därför var också huvudfrågan bland dem på denna tid aldrig den självrättfärdiga: "Har jag nu blivit på rätt sätt uppväckt, upplyft, omvänd, och i nådens fastställda ordning kommit till tro?" Deras fråga var däremot enbart: "Är Kristus i sanning död och uppstånden?"

Likaså finner vi hos Luther och flera av reformationens teologer härliga framställningar av det apostoliska evangeliet. I synnerhet Luther fäster genast vår blick odelad på Kristus i Ordet och han förkunnar oss nåd, rättfärdighet och salighet genom Honom – detta utan all vår förskyllan eller värdighet, till skänks och för intet. Men den pietistiska riktningen i den evangeliska kyrkan har på många sätt bidragit till att förlama sanningens kraft, bortskymma evangeliets klara ljus med den mänskliga bättringens förbehåll och ett ständigt framhållande av de egna vägarna som oavvisliga villkor för saligheten.

Ännu i våra dagar smyger sig det onda omkring, dolt under mycket skenfagra och allvarliga förevändningar, men med **högst fördärvliga följder**. Man har på detta sätt upprätt och förstört evangeliets kärna och i dess ställe lämnat oss endast det tomma skalet. Om därför den evangeliska kyrkan inte reformerar sig på nytt genom att troget omfatta det apostoliska evangelium som Bibeln förkunnar och våra bekännelseskriterier ständigt för fram, så kommer hon att mer och mer sjunka ner i falsk andlighet och en subtil egenrättfärdighet. Så blir hon i grunden katolsk, trots att hon berömmar sig av evangeliet!

Detta var en allmän historisk framställning av uppkomsten och beskaffenheten av den pietistiska riktningen inom den evangeliska kyrkan. Efter denna skall vi närmare betrakta de hemliga band, med vilka den just i vår tid i själva verket fångslar och i lagträldom insnärjer själar som frågar efter evigt liv. Härvid vill vi också efter bästa förmåga vederlägga dess förnuftigt uttänkta bättringsstadgar och därtill lägga fram evangeliets sanna, oförfalskade lära i ljuset. Vi vill därför först se hurdan förnuftets salighetsordning är i vår tid och vid dess sida, som jämförelse, ställa den enfaldiga tron salighetsväg, som Guds Ord predikar och lär.

Förnuftets salighetsordning fordrar först tillräcklig syndasorg av syndaren. Fråga: När är syndasorgen tillräcklig? Svar: Då den hos människan verkar ett uppriktigt hat till alla synder samt gör att hon hjärtligt längtar efter och begär Jesus. Men vad säger Guds Ord om detta? Svar: Det betyder att denna förberedande (före tron gående), av lagen verkade sorg över synden aldrig kan verka ett sådant uppriktigt hat till alla synder. Tvärtom: oaktat all syndasorg av lagen har synderna fortfarande makt över oss och förblir rådande i oss; om de också inte tar sig grova yttre uttryck, så är de åtminstone så mycket häftigare i hjärtat (Rom. 7:9—10).

När budordet kom, fick synden liv och jag dog.

(v. 11)

Ty synden grep tillfället och bedrog mig genom budordet och dödade mig genom det.

(v. 13)

Så skulle synden genom budordet framstå som i högsta grad syndig.

(v. 8)

Men synden grep tillfället och väckte genom budordet alla slags begär i mig. Ty utan lagen är synden död.

Och allt aposteln här skriver om den syndasorg som lagen åstadkommer, det bekräftar ännu dagligen varje uppväckt själs bittra erfarenhet. Lagen må hota, straffa, döma och förkrossa samvetet hur mycket som helst,

det uppstår ändå inget ärligt syndahat i hjärtat, utan ett så mycket mera överflödande syndens herravälde. Ja, först då vaknar väl synden till liv och blir övermåttan syndig, samt dräper oss. Då flödar syndagiftet, som tidigare doldes under säkerhet och självfromhet, fram med makt. Det bryter ner alla självgjorda hinder och alla allvarliga föresatser om bättring, det krossar dem som hö och strå, det rasar som en härjande bergsflod fram över alla fördämningar och skrankor och rycker med sig allt som står i dess väg. *

Där står då den av lagen uppväckta, i samvetet oroliga och fördömda syndaren i stum häpnad och förtvivlan – ett förskräckt åsyna vittne till detta gruvliga och förskräckliga förstörelseverk, som ingen makt eller visdom på jorden kan dämpa eller kuva. Ja, det gör inte ens Guds allra heligaste lag, eftersom det var just lagen som framkallade denna flod. Och just nu, då du anser din bättring alldeles förstörd och din ställning förtvivlad, just nu är du stadd i den rätta bättringen. Sådan är den bättring som Bibeln talar om.

Alltså må vi nu inte förkasta utan tvärtom yrka på den rätta bättringen, så som det står skrivet (Rom. 7:7—8):

Vad skall vi då säga? Att lagen är synd? Nej, visst inte! Men det var först genom lagen jag lärde känna synden. Jag hade inte vetat vad begäret var, om inte lagen hade sagt: Du skall inte ha begär. Men synden grep tillfället och väckte genom budordet alla slags begär i mig. Ty utan lagen är synden död.

Vad hjälper oss då förnuftets salighetsordning, den som fordrar syndakännedom och ånger av oss redan före vi har eller kan få syndernas förlåtelse och Kristi nåd! Den fordrar en syndakännedom och ånger som skulle åstadkomma ett uppriktigt hat till alla synder, ett (Fresenii Communion-Bok, s. 50.):

* Jfr Melanchtons Loci Theologici, Editio Prima, s. 77—78, Luthers Epistelpostilla N:o 66 § 10, 12, 17.

godt uppsåt, hwarest icke mera någon kärlek, förnöjelse och uppsåteligt samtycke till en enda synd finnes qwar, då människan besluter hos sig stadeligen, att alltid fortsätta samma hat, att strida mot synden, att alltid mer och mer bortlägga sina widlådande swagheter.

Endast med dessa villkor lovar denna salighetsordning oss nåd och syndernas förlåtelse hos Kristus. Med andra ord, den betygar:

att Jesus så gerna förlåter de botfärdiga alla deras synder, då syndaren nemligen fattar ett allvarligt bättringsbeslut; och genom Christi kraft [Obs! Innan hon ännu har tron och fått nåd] öfvergifwer, hatar, afskyr och afstår ifrån alla synder ---.*

Men vad är detta för en lära? En lära, som fordrar den sjukes tillfrisknande, innan läkaren ens blivit funnen, än mindre känd! En lära, som genom lagen vill göra oss fromma, innan den tillåter oss att i Jesu Kristi försoning söka bot för våra annars evigt obotliga syndasår! Och om lagen förmår göra oss till herrar och segrare över synden, såsom denna förnuftets bättringslära högt påstår, käre, vartill hade då Kristus kommit? Svar: Jo, till att belöna de allvarliga bättringsgörarna med barnskap hos Gud och himmelrike.

Allt detta kunde Han väl ha gjort på grund av sin eviga gudom utan att någonsin ha blivit människa, utan att ha lidit och dött för oss! Med ett ord: denna lära tillintetgör i grunden hela Kristi försoningsämbete, upphäver nåden och syndaförlåtelsen, och den går stick i stäv med evangeliets sanning.

Till följd av detta är den till alla delar en antikristlig och hädisk lära, så from, allvarlig och andlig den än vill framstå. Och just denna lära om utbrännandet av syndafördärvet genom lagen, i den syndasorg som bör föregå tron, den åstadkommer att bekymrade och vakna samveten i vår tid med stor svårighet, kanske aldrig, kommer till insikt om försoningens hemlighet. Detta därför att de alltid anser sig först behöva en grundligare och allvarligare syndasorg, eftersom de står under lagen och inte hos sig

* Peter Jonsson Topp (1787—1869): *En ropande röst i öknen till dyrt återlösta själar, att de ville låta lösa sig ifrån alla djefvulens snaror*, s. 62

finner det “uppriktiga hatet till alla synder” – i stället känner de allt mer att hjärtat är fullt av fördärv, avoghet och köld gentemot Gud, fullt av tröghet och oförmåga till allt gott, medan det däremot har böjelse, begär och drift till allt ont.

Dessa arma själar tvingas nu enligt den förvända och djävulska självbättringsläran fortsättningsvis och ideligen uppehålla sig under lagen, i hopp om att syndafördärvet en gång måtte dödas genom dess domar, eld och åska. De hoppas att lust och kärlek till Gud och Kristus i stället skall upptändas i hjärtat: först då först vore det tillåtet att tro och ta till sig Guds nåd och syndernas förlåtelse.

Men härmed har vi nu endast gått till rätta med missbruket av lagen, då bekymrade och nödställda samveten ideligen drivs och tvingas med lagen, i stället för att de i evangeliets anda och kraft skulle inbjudas och med kärlek uppmanas (förmanas) att, som sådana, ta emot nåd för nåd av Kristi fullhet, för att så bli ”fullkomnade i allt gott”. [Hebr. 13:21].

Väl bör lagen, som en väldig Guds hammare, i alla tider användas till att sönderkrossa berg, det vill säga, de hårda och säkra samveten som är fulla av självbelåtenhet och köttslig frid. Men den får för ingen del missbrukas till att plåga, fängsla och i tröstlös träldom martera de arma samveten, som redan känns vid sin synd och av hjärtat längtar efter befrielse från dess skuld och dess herravälde. Detta längtar de efter fastän de varken hos sig själva eller i lagen kan finna någon hjälp och förmåga.

Så förkastar vi inte på något sätt lagens rätta verk i själen, som är att störta omkull all förtröstan på egen fromhet och allt köttsligt förlitande på egen rättfärdighet. Med detta har vi enbart velat visa det förvända och mordiskt grymma i att fördölja, ja, förneka frälsningen i Kristi blod för de betungade samveten som lagen drivit till nöd. Dessa samveten har man förelagt ytterligare en bättring, som aldrig sker på rätt sätt, utan som bara skrymtare inbillar sig kunna fullgöra.

En helt annan och motsatt salighetsordning förkunnas för oss i evangeliet. Ty där visas alla oroliga och bedrövade samveten fram till Guds Lamm, som bär och borttager hela världens synder. De får med tron omfatta Hans evigt gällande försoningsoffer sig själva till godo och genom tron ikläda sig Hans fullkomliga rättfärdighet. De får kort sagt syndernas förlåtelse, nåd, barnskap hos Gud och evig salighet som gåva, genom Jesus Kristus och Hans förtjänst allena.

Här frågas inte först av syndaren: Hatar du allvarligt och uppriktigt alla slags synder? Är ditt uppsåt fast och oryggligt, så att du framledes överger allt slags synd och med alla krafter beflitar dig om ett nytt leverne? Nej, så sker inte! Utan här frågas endast: Är du syndig? Känner du dig oförmögen att rädda dig själv? Vill du bli frisk, vill du vända om? Vill du ha nåd och syndernas förlåtelse, rättfärdighet och liv för intet? Och därefter, ja, i samma ögonblick, kungör evangeliet för den fattiga, eländiga och ovärdiga syndaren att alla hans synder redan är borttagna och fullständigt utplånade i Kristi blod.

Det förkunnar vidare att en evig rättfärdighet, nåd och salighet redan till fullo har beretts för honom i Kristus, och begär inget annat av honom än detta enda: att han tror, tar till sig och tillägnar sig detta på fullt allvar. Om då syndaren också verkligen tror denna evangeliets trösterika och nådiga predikan om Kristus och rättfärdigheten i Honom, så är i sanning alla synder honom förlåtna i samma stund. Han har då givits rättfärdighet, barnskap och arvsrätt till himmelriket för Jesu Kristi skull allena, på vilken han tror.

Den tidigare oroade och bekymrade syndaren, en träl under lagen, får nu en ny ande, barnskapets befriade ande, som gör honom frimodig och glad inför Gud. Den verkar i honom ett nytt sinne, nämligen lust och kärlek till en så nådig Gud och Fader i himlen samt en hjärtats önskan att göra allt gott mot nästan, bara av tacksamhet för den oförskyllda nåd han fått av Gud. Ty här gäller i sanning Kristi ord (Joh. 15:5):

Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt, ty utan mig kan ni ingenting göra.

Hit hör även alla apostoliska förmaningar om en ny hörsamhet och lydnad, om att “klä av sig den gamla människan och klä sig i den nya”, om att “korsfästa och döda köttet”, om “vaksamhet, bön, kamp och strid” mm. Ty sådant är inte skrivet till de otrogna, utan till troende. Och fåfängt skall den i otro döda själen försöka härma den i tron levandes gärningar, fåfängt skall den under lagen fjättrade vilja efterapa den i Kristus frigjorda andens strid, fåfängt därför att han saknar Kristi nåd och Ande! Det heter ju så bestämt (Joh 15:5):

Utan mig kan ni ingenting göra.

Men däremot, då Kristus och Hans Ande genom tron bor i oss, först då blir vi villiga och väl rustade för rättskaffens goda gärningar. Först då vill och kan vi av hjärtat, som grenar inympade i det levande Vinträdet Kristus, börja bära dessa Andens frukter (Gal. 5:22):

kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trohet, mildhet och självbehärskning

Ty Guds nåd, som är hälsobringande för alla människor, lär oss då att villigt och utan att räkna med lön eller fördelar (Tit. 2:12—14):

säga nej till ogudaktighet och världsliga begär och att leva anständigt, rättfärdigt och gudfruktigt i den tid som nu är, medan vi väntar på det saliga hoppet, att vår store Gud och Frälsare Jesus Kristus skall träda fram i härlighet. Han har offrat sig själv för oss för att friköpa oss från all laglöshet och rena åt sig ett egenomsfolk, som är uppfyllt av iver att göra goda gärningar.

Ty eftersom vi genom tron har uppstått med Kristus, så tillkommer oss detta fortsättningsvis (Kol. 3:1—2):

Sök då det som är där ovan, där Kristus sitter på Guds högra sida. Tänk på det som är där ovan, inte på det som är på jorden.

Likaså heter det (v. 5):

Döda därför era begär som hör jorden till,

nämligen lusten till synd. Ni har ju, säger aposteln (v. 9):

klätt av er den gamla människan med hennes gärningar och klätt er i den nya människan, som förnyas till rätt kunskap och blir en avbild av sin Skapare.

Men vid all denna verkliga förändring i hjärta, ande, håg och sinne som trons omfattande av Kristi förtjänst alltid själmant föder, finns dock inte den minsta avsikt att genom en sådan ny hörsamhet och lydnad bestå inför Gud, eller att på så sätt bevaras i delaktigheten av hans nåd. Ty om så sker, är tron redan förlorad, Kristus är mistad och lagens dödande herravälde återupprättat i själen.

Allt detta kan tyvärr ske, och det sker också ofta rätt snart och lätt. Ty fastän det är svårt att ens komma till tro på Kristus, så är det dock ännu långt svårare att behållas i den och bevaras till änden. Ty om tron skall bevaras i renhet och sanning, så får den inte trygga sig till eller stöda sig på något annat än Jesus Kristus och hans förtjänst allena. Men detta är ingen lätt sak, särskilt inte i anfäktelser, då all känning av nåden är helt borta, då Guds nåd tycks förvandlad till vrede, så Satan själv ikläder sig Kristi person och ställer oss till svars för våra tidigare och ännu vidlådande synder. Då tränger sig lagen åter med fullt allvar in i Kristi brudkammare, samvetet, och börjar där med tordönsstämma predika idel dom, död och fördömmelse. Som villkor för räddningen ålägger den oss en allvarligare och fullkomligare lydnad av dess heliga bud och föreskrifter.

Under sådana tider, som vanligen inte länge uteblir efter benådningen genom tron, händer det allt för lätt och hastigt att man igen avfaller från evangeliets sanning under lagen, från levande Guds Son under lagdrivaren Mose. I detsamma förlorar man allt ljus, all nåd, allt liv och i stället för barnskapets frigjorda och saliga Ande blir man åter bunden av trældomens och verkhelighetens trälaktiga, hopplösa och nådelösa ande. Man har då åter mistat Kristus, är avfallen och död från Honom, ställd under Guds vrede och lagens förbannelse. Och detta olyckliga avfall från Kristus och tron befordras nu starkt genom den förnuftiga salighetsordningen, som ständigt förelägger den troende själen "gärningar och helgelse", om hennes tro skall kunna gälla till saligheten.

Med andra ord, den förnuftiga salighetsordningen lär så: “Du menar dig nu ha Guds nåd och syndernas förlåtelse samt hela Kristus som din egen? -O, det vore önskvärt och saligt! Men se ändå noga till, käraste själ, att du inte här bedrar dig med en köttslig inbillning. Jag råder dig i all vänskaplighet, att ändå något närmare pröva din tros rätta beskaffenhet. Du vet ju själv bäst, hur många tusen människor i kristenhetens mitt som bedrar sig med en falsk och uppdiaktad tro, till evig skada för sin själ. Du frågar: hur och enligt vad skall jag då pröva min tro – jag vill ju ingalunda bli så ömkligt bedragen? Jo, se här ett ypperligt och tillförlitligt råd! Börja med att enligt Guds lag pröva och rannsaka ditt innersta, dina tankar, ord och gerningar.* Om du vid en sådan prövning i största allvar, inför den levande Gudens ansikte, får höra ditt samvete säga att du älskar Gud över allting, av hela ditt hjärta, av hela din själ, av alla dina krafter och av hela ditt sinne och din nästa som dig själv – vilket är fullbordandet av hela lagen – då kan du tro, att Gud är dig nådig. Men om så inte är fallet, trösta dig inte med Guds nåd och barnaskap, utan låt lagen sköta sitt ämbete! Låt den förkrossa dig i grunden, göra dig botfärdig och allvarsam, så att Herren Gud ännu, i sinom tid, i dig skall kunna ingjuta sin nåd och sin Ande, och sedan till slut göra dig till en ny skapelse.”

Vad kan nu vara förnuftigare och te sig mera renlärligt, kristligt och allvarligt än allt detta? Därför läser och hör man också sådana läror drivs överallt, ja kristenheten är ju full, full av idel sådana läror! Och ändå vågar jag påstå och högt betyga: just denna lära är i grunden densamma som de falska apostlarnas, som förledde galaterna från den enkla tron på Kristus och som förvände Kristi evangelium. Ja, jag vågar fritt hävda, och jag åtar mig att bevisa, att denna till skenet fromma lära är den finaste och

* Härvid bör man lägga märke till att ingen människa kan bestå rättfärdig inför Guds heliga lag. Den fordrar en fullkomlig lydnad i allt och avkunnar därför denna dom över allt kött: “Förbannad är den som inte [observera!] upprätthåller alla ord i denna lag genom att följa dem.” (5 Mos. 27: 26) Därför: om din sak inför Gud skall prövas efter din fullkomliga laglydnad och bero av den, så är du ohjälpligen fördömd. “Därför, om din sak inför Gud skall prövas efter och således bero på din fullkomliga lagfullbordan, så är du ohjälpligen fördömd. “Att ingen förklaras rättfärdig inför Gud genom lagen är uppenbart.” Gal. 3: 11.

förnämsta snara som Satan från helvetet någonsin kunnat uppfinna. Detta för att med den strypa och mörda de få själar som i världens mörker blivit benådade med evangeliets sanna och saliggörande ljus.

O, hur många arma själar har inte den listige Satan med denna sin allra-heligaste lära redan rövat från Kristus, fjättrat under lagen, uttröttat i få-fänglig, andelös verkhelighet och slutligen störtat i förtvivlans bottenlösa avgrund! Med sin egen andlighets giftiga kost har de blivit uppfödda till slaktfår i helvetet! Detta har skett där inte Gud, barmhärtighetens Fader, genom sitt kärleksrika, visa och underbara råd här och där ryckt ett och annat sådant rov ur den listige mördarens klor och återinsatt det i sin älskade Sons rike genom att åter upplysa med evangeliets saliggörande Ord.

Men det jag här av full övertygelse, på Guds Ords grund och av mång-årig, sorglig erfarenhet vågat yttra, det åligger mig nu också att bevisa. De som predikar förnuftets salighetsordning kräver att man prövar sin kristendoms och sin tros riktighet efter lagen. Man skall då noga se efter om vår tro frambringat sådana frukter, sådan helgelse som Guds lag begär – annars är det onödigt att vi tror Guds nåd och syndernas förlåtelse genom Kristus.

Till detta anför vi först Luthers ord i evangelipostillan:

Den som vill mästra och döma en kristen och föra honom bort från sitt dop och från artikeln om Kristus till att få regera honom med sin klokhed eller sin lag, den måste inte bara bli en däre, utan också en anstiftare av all slags styggelser och mord. Ty han ohelgar Guds tempel och helgedom, och ingriper övermodigt i Hans rike, där Han ensam bör regera genom sin Helige Ande. En sådan förtjänar alltså väl att Gud gör honom till synd och skam för hela världen, eftersom han i djävulens namn vill vara en mästare där Kristus allena är Mästare, och stöter sig så med den som är för hög och klok för honom.

Det är därför inte gott att driva med Kristus, ty Han är ett levande helgon, och hela världen må leva i frid med den man, som heter

Kristus. Ty man besestrar honom ändå inte, och han tål inte att man lär och undervisar honom. Så också med en kristen, han kan och bör inte tåla det. Om han tål det och ger efter för en sådan ingivelse, eller ger sitt bifall när man vill mästra och tadla Kristus hos honom, eller anfäkta hans tro med lag- eller gärningsläror, så är han förlo-rad och avfallen från Kristus.

Låt oss därför hålla oss fast vid Honom och inte bry oss om det, om också hela världen anklagar och mästrar oss. Ty om vi förblir vid Honom och behåller denna artikels rätta innebörd, så skall vi säkert kunna avvisa alla sådana kloka herrar och göra dem till skam. Ty denna Kristus bör och vill dock vara ostraffad och omästrad och Han vill själv ensam få straffa och mästra hela världen, så att den antingen går med på att erkänna Honom som sin Herre och Mästare, och sig själv som dåraktig, eller så skall den gå under i ondska.

Så Luther.

Det är visserligen sant att tron, där den finns, aldrig är utan frukter. Men jag frågar: Var står det skriver att tron skall låta mästra sig av lagen eller – vilket är samma sak – att det är fåfängt att tro och ta till sig nåden och syndernas förlåtelse i Kristus, om man inte därtill är väl utrustad med den rättfärdighet lagen kräver?

Jag frågar: vem här på jorden skulle i så fall kunna berömma sig av Guds nåd i Kristus? Ty lagen begär “fullkomlig lydnad”, och sådan finns inte ens hos de trognaste av Guds barn. Här skulle då också en Abraham, David, Petrus och Paulus nödgas komma till korta med sin tro, så sann och levande den än var. Också de var ju syndare, inte bara före, utan också efter rättfärdiggörelsen, och de blygdes inte för att själva frimodigt be-känna detta.

Men jag vill gå ännu närmare in på själva grunden för denna förnufts-

lära: om nödvändigheten av helgelse för att tron skall vara sann, rättfärdiggörande och saliggörande. Det är en annan sak att tron har med sig helgelse, det är en obestridlig sanning som är grundad i Guds Ord. Detta betvivlar eller ifrågasätter vi inte, så mycket mindre, som vi just visat hur denna helgelse av sig själv följer med och av tron.

Åter en annan sak är det, som det nu är fråga om: nämligen att tron allena, utan helgelse eller goda gärningar, inte skulle hjälpa oss till saligheten, eller – vilket är detsamma – inte skulle kunna göra oss rättfärdiga inför Gud, genom Jesus Kristus.

Mot detta påpekar jag först, att man för att vinna saligheten inte avkrävs helgelse eller goda gärningar. – Märk! “För att vinna saligheten”, säger jag.* – Ty tron allena gör salig och har liv i Kristus, utanför och före alla goda gärningar, av vilka trons sanning och liv på inget vis beror – lika litet, som trädets liv är beroende av frukterna. Tvärtom beror gärningarnas sanning och liv av tron, så att också de till skenet yppersta gärningarna – utan tron – är idel “döda gärningar” och fariseiska skendygder som ser mycket vackra ut men inuti är fulla av förruttnelsens svarta stoft som sdomsäpplena.

Men nu är tron sann, såvida den för att vinna salighet förlitar sig på Jesus Kristus allena och ingenting annat, varken lagen, helgelse, goda gärningar eller något som helst annat. Och då tron i sanning omfattar Jesus Kristus som enda grund för saligheten, så har den också liv.

Detta liv äger den i Kristus Jesus, som den omfattat utan att därutöver (märk!) någon helgelse eller några goda gärningar behövs. Dessa är ju en frivillig frukt eller yttring av detta liv, som tron redan har före och utanför alla goda gärningar och som den lever i Kristus Jesus. Och, vilket nu har visats, helgelsen och goda gärningar utgör inte trons sanning och liv, utan det är Kristus allena, som tron omfattar och som genom detta omfattande

* Ty ingen människa förklaras rättfärdig inför honom genom laggärningar. Genom lagen ges insikt om synd. Men nu har utan lagen en rättfärdighet från Gud blivit uppenbarad, en som lagen och profeterna vittnar om”, “Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar.” (Rom. 3: 20, 21, 28)

redan i sig själv är sann och levande, utan alla gärningar.

Så skall det då ännu lättare bevisas att vi blir rättfärdiga och saliga genom tron allena, och att inga som helst goda gärningar krävs eller behövs för detta.

Detta betyder Paulus alldeles bestämt (Rom. 3:28):

Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan lag-gärningar.

Övriga ställen är överflödiga.

Denna sanning - att tron, utan alla gärningar, gör oss rättfärdiga för Gud - vågar man inte heller i tydliga ordalag bestrida inom vår kyrka, såframt man vill behålla skenet av renlärighet. Men desto ivrigare bestrider, bekämpar och omkullstörtar man denna salighetens enda, eviga grundlära på ett långt mera hemligt och listigt sätt, mitt i den evangelisk-lutherska kyrkan (som dock förvarar den klar och ren i sina bekännelseskriter). Detta sker under sken av största fromhet och renlärighet, på följande vis: Man utbrister först i en gudlig klagan över den köttsliga säkerhet och döda tro, som helt visst är allmänt rådande inom vår kyrka. Man erbjuder sig välvilligt att ange orsakerna till detta, och visar att de främst är köttsligt missbruk och missförstånd av rättfärdiggörelsens sanna lära.

Allt detta är gott och väl. Men nu skall saken botas, såret läkas, och för detta föreslår man i all fromhet och egen visdom en annan framställning av denna huvudlära – under det att man säger att den i grunden är och förblir den samma.

Man börjar predika så: Genom tron på Kristus allena blir vi visserligen rättfärdiga och saliga, det vet var och en redan, då ju denna lära är gammal och – enligt sådana kloka huvudens mening — mycket, kanske alltför mycket, har förkunnats i vår kyrka.

“Märk väl detta”, säger man sedan, “att om ni inte vill bedra er själva med en falsk och död tro, utan verkligen vill (alltid med dess sköna, renläriga ord) ‘genom tron på Kristus’ bli rättfärdiga och saliga, så måste ni med nödvändighet vid rannsakingen av samvetet inför Gud ha en tro

som är prydd med helgelse och goda gärningar *.Ty annars blir ni aldrig rättfärdiga och saliga, ni må sedan tro, så mycket ni någonsin vill.”

Och nu vill jag fråga dig, käre läsare: Klingar inte allt detta rätt förnuftigt och vackert, ja, fromt, allvarligt och t.o.m renlärligt i dina öron? Finner du inte, att det var just med sådana välmenta påståenden som den fromma, allvarliga pietismen först uppträdde i den lutherska kyrkan och att pietismens väsen står och faller med denna vändning av läran?

Pietismen fann, till följd av den väckelse i kyrkan, som frambringade den, att den lutherska kyrkan med all sin renlärlighet i bekännelsen dock låg försänkt i en död tro – dvs. i köttsligt förlitande på Guds nåd och Kristi förtjänst, utan all bättring och omvändelse. Detta onda ville den nu bota men var inte sin sak vuxen. Den ville döda den döda tron och framkalla den levande genom att, vid sidan av talet om nåden i Kristus och rättfärdigheten av tron, framför allt yrka på läran om helgelsens nödvändighet. Den påpekade ideligen att tron ingalunda ensam kan göra oss saliga, om den inte är berikad och beprydd med allehanda goda gärningar. Ja, säger du, är då inte detta allt rätt och kristligt? Vi skall betrakta det närmare.

Härvid är det först nödvändigt att bestämt åtskilja lag och evangelium från varandra, eftersom sammanblandningen av dessa vållat kristenheten ofärd.

Till lagen hör nu allt som angår vårt leverne på jorden; till evangeliet åter hör allt som handlar om en oförtjänt nåd som skänkts och tillkommit oss i Jesus Kristus. När det nu blir fråga om att vinna saligheten, så är förnuftet alltid av den förvända åsikten, att för denna fordras – utom

* Om då t.ex. rövaren på korset enligt denna föreskrift börjat rannsaka sig efter sådana sin tros prydnader, så hade han helt visst varit tvungen att avsäga sig Kristus och falla i förtvivlan. Ja, varje anfäktad kristen, hur from han än kan vara, finner dock hos sig själv idel synd och elände inför levande Gud. Han måste därför med David utropa: “Gå ej till doms med din tjänare, ty inför dig är ingen levande rättfärdig” (Ps. 143:2) samt med Jesaja bekänna: “Vi är alla orena, alla våra rättfärdiga gärningar är som en smutsig klädsel.” (Jes. 64:6) Således skulle också dessa (!) fåfängt ha trott Guds nådesord, förgäves ha tryggt sig till nåden och rättfärdigheten i Kristus!

den fria, oförtjänta nåden i Kristus – nödvändigtvis (märk!) ett fromt leverne efter lagen. Men då har man redan sammanblandat lag och evangelium och i grund förfalskat läran om rättfärdiggörelsen. Ty om Jesu Kristi förtjänst ensam är tillräcklig för att jag skall duga och vara rättfärdig för Gud, ja, evigt salig – som den förvisso är – säg mig då, käre, till vad behövs då mitt leverne efter lagen, min egen rättfärdighet? Hur kan den här ens komma i fråga? Om nämligen min rättfärdighet inför Gud i allra minsta mån beror av hurdan jag är och hurdant mitt leverne är, då är sannerligen Kristi förtjänst och rättfärdighet inte längre den enda tillräckliga salighetsgrunden. Då är denna förtjänst i något avseende bristfällig och svag och måste till följd härav utfyllas och stödjas med min egen starkare och mera gällande rättfärdighet.

Men vem ser nu inte, att man på detta sätt hädar Kristus och omintetgör Hans fullkomliga försoning? Evangelium blir en vacker lögn och Bibeln en from saga. [Rom. 4: 14.] Ty just i Bibeln betygas dock överallt, att alla människor är syndare, också de fromma och gudfruktiga, ingen undantagen, och att således inget kött genom att hålla lagen kan bli rättfärdigt inför Gud. Människan blir rättfärdig utan lagens och gärningarnas hjälp genom tron allena på vår Herre Jesus Kristus, som är utgiven för våra synders skull och uppväckt för vår rättfärdighets skull [Rom 4:25].

Apg. 10:43

Om honom vittnar alla profeterna, att var och en som tror på honom får syndernas förlåtelse genom hans namn.

Vad har då våra gärningar här att skaffa? Vad duger vår förtjänst till? Den är utestängd, förklarad oduglig och förkastad. Därför betygar Paulus, full av heligt nit (Gal. 5: 4.):

Ni har kommit bort ifrån Kristus, ni som försöker bli rättfärdiga genom lagen. Ni har fallit ur nåden.

Och detta betygade han för sina galater, som var tjusade av de falska apostlar som utgav sig för att vara Kristi apostlar * [2 Kor 11:13]. Dessa

* “som hade iklädt sig Christi Apostlars person.”

hade alltså också predikat evangelium om Kristus för dem, men endast tillagt detta: "Ni kan inte bli frälsta genom tron allena, med mindre än att ni håller lagen." Med sådan lära blev galaterna bortvända från den enkla tron på Kristus och fastän Han genom det sanna evangeliet målats för deras ögon, var Han nu ändå korsfäst, dödad och omintetgjord hos dem – genom detta förfälskade, med lag uppblandade evangelium. Detta betyder aposteln Paulus, Gal. 3:1.

Härav kan du, käre läsare, själv bäst döma om huruvida denna lära överensstämmer med evangeliets sanning, nämligen den läran att tron allena inte skulle kunna göra oss rättfärdiga och saliga med mindre än att den har med sig och liksom understödes av kärlek och goda gärningar.¹

Men du vågar kanske ändå inte förkasta denna för förnuftet alltid sköna och till synes fromma lära. Du blir förvånad: "Vad i all världen? Bör då inte tron på Kristus ha med sig kärlek och goda gärningar samt alltid visa sig verksam i dem? Säger inte Jakob att "tron utan gärningar är död"² och Herren själv (Joh. 15: 5):

Om någon förblir i mig och jag i honom, bär han rik frukt ?

Ja, förvisso! Tron har med sig kärlek och goda gärningar: det är en orubblig biblisk sanning. Och likväl är det en om möjligt ännu högre och likaså orubblig, biblisk sanning att i fråga om vår salighet och rättfärdighet inför Gud, varken kärlek eller goda gärningar gäller eller avses det allra minsta, utan tron allena på Jesus Kristus. Ty våra gärningar, hur goda de än må vara och utförda i tro och kärlek, hör dock endast till vår rättfärdighet på jorden, men till himlen för de oss aldrig.

För att komma dit fordras en helt annan, fullkomligare rättfärdighet än vår egen orena, stinkande och befleckade – nämligen Kristi eviga rättfärdighet allena. Och denna Kristi rättfärdighet får vi inte genom vår kärlek

¹ Lär dig däremot och betänk noga följande ord av aposteln: "Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar" (Rom. 3:28); "Men den som utan att bygga på gärningar tror på honom som förklarar den ogudaktige rättfärdig, honom räknas hans tro till rättfärdighet. (Rom. 4:5); " Om rättfärdighet kunde vinnas genom lagen, då hade Kristus dött förgäves." (Gal 2:21).

² Jak 2:17, 20, 26

eller våra goda gärningar (eftersom den då inte längre vore Hans, utan vår), utan endast genom tron. Den vänder ständigt blicken från all egen värdighet eller ovärdighet, rättfärdighet eller orättfärdighet, och grundar sig endast och enbart på en annans, nämligen Kristi förtjänst, lydnad och rättfärdighet.

Så bör vår egen rättfärdighet stanna här nere på jorden, nästan till tjänst och gagn, men med tron allena kan och bör vi fara upp till himlarnes himmel och omfatta Kristus, som sitter där på Faderns högra sida. Honom har vi i Ordet, för att också vi genom Honom, den älskade och förstfödde Sonen, måtte vara Gud Faderns kära barn och genom Kristus också bli arvingar till evigt liv, i enlighet med vårt hopp.

Joh. 3:13:

Ingen har stigit upp till himlen utom han som kom ner från himlen.

Han, Herren Jesus Kristus allena (Joh. 14:6):

är vägen och sanningen och livet

och Han säger (v. 6):

Ingen kommer till Fadern utom genom mig.

När det därför är fråga om vägen till evig salighet eller, med andra ord, om sättet att bli rättfärdig inför Gud, så bör vi för vårt livs och vår salighets skull inte tåla det minsta tillägg om goda gärningar eller vad vi själva bör vara, lida, försaka eller göra, utan vi bör stadigt och orubbligt förbli vid Salighetsklippan Kristus allena. Ty också de allra heligaste och härligaste läror, som ställer någonting – hur litet det än är – för oss att göra eller lida vid sidan av Kristus som ett ofrånkomligt villkor och förbehåll för vår salighet, de är sannerligen inget annat än falska, förvillade och själamördande läror. De omintetgör tron och nåden och därför hela kristendomen.

Om du någonsin känt Kristus och haft liv genom tron på Hans namn, så har du redan förlorat Honom och avfallit från tron på Honom om du, när det gäller din sak inför Gud, lyssnar till sådana läror som under ett mycket

vackert, allvarligt och fromt sken förelägger dig alla slags förbehåll och villkor för saligheten. De må sedan kallas syndasorg, hat till synden, ånger, förkrosselse, bättring, goda gärningar, helgelse, tronsfrukter, kärlek, försakelse, kors, förföljelse eller lidande eller vad som helst som man framlägger som ett villkor och om vilket man säger ”utan detta kan du inte bli salig”.

Det måste ju nämligen vara så, att du så snart du omfattar en sådan lära också tänker: ”Fastän Jesus Kristus, Guds Son, i sanning dött för mina synder och uppstått till min rättfärdighet, som den Heliga Skrift betygar, så hjälper mig inte detta allena till saligheten, om jag aldrig så fast och levande tror det. Jag finner nu i stället att något mera, mycket mera, fordras av mig. Eftersom mitt samvete säger mig att jag ännu saknar och brister i mycket, så kan jag inte längre trösta mig med nåden och rättfärdigheten i Kristus. Nej, jag måste avsäga mig detta i (djävulsk) ödmjukhet ända tills jag också hos mig själv en gång kan finna en allvarlig syndasorg, ett allvarligt och uppriktigt hat mot synden, rätt lust och kärlek i hjärtat till Gud och allt gott, rätt brinnande kärlek till min nästa, rätt kristligt tålmod under kors och lidande, en rätt och allvarlig försakelse av världen och mig själv”, och så vidare. Du beger dig iväg i bästa välmening för att med stor flit fara och jaga efter detta; du ”tjänar hängivet Gud, men [du] saknar den rätta insikten” [Rom. 10:2]. Ty – än en gång (Gal. 5:4):

Ni har kommit bort ifrån Kristus, ni som försöker bli rättfärdiga genom lagen. Ni har fallit ur nåden.

Se, Kristus, nåden, rättfärdigheten och livet i Honom har du redan förlorat, då du far efter att upprätta en egen rättfärdighet, i otro. Ty då vågar och kan du inte längre med hjärtats tro hålla dig till Jesus Kristus såsom den som verkligen redan är din rättfärdighet, din helgelse och din förlossning. Du ville först på en annan väg bli redo för denna nåd, duga för den och bli värd den.

Du bekänner väl att saligheten finns i Kristus allena – vem skulle inte med munnen bekänna det? Men denna salighet skjuter du bestämt ifrån dig, så långt som möjligt, och det gör du just genom att du ser bara på dig

själv, vad du är och vad du borde bli. Du ser inte längre med trons blick på Guds Lamm, som för länge sedan borttagit alla dina synder och helt rentvagit och rättfärdiggjort dig i sitt heliga och dyra försoningsblod, till vilket du också blivit döpt. Nu har du låtit djävulen med sitt gärningsevangelium för ditt hjärta måla en helt annan Kristus, nämligen en eländig och vanmäktig Kristus, som visserligen lidit och dött för dig men som ändå inte förmår göra dig salig innan du är duglig, redo och värdig. Du menar att först då vill och kan Han kröna din bättring, din ånger, din försakelse och ditt allvar med sin nåd. Se där den herre du nu tjänar! Du menar att Han är den rätte Kristus, den levande Gudens son, fastän han inte är annat en sträng lagförkunnare, en domare och en gnidig utbetalare av lön för bättring.

Den rätte Kristus däremot är en överflödande nåd, från himlen av Gud Fader skänkt oss och given för intet; en nåd som övertäcker och borttar, försonar och utplånar alla våra synder; en överflödande rättfärdighet, som uppslukar och omintetgör hela världens orättfärdigheter. Den uppfyller oss med renhet, rättfärdighet och härlighet inför Gud, genom tron (om inte i känslan). Sådan är den rätte Kristus, av Gud gjord till visdom för oss, till rättfärdighet och till helgelse och till förlossning. En friskänkt gåva från himlen är Han; Guds Faders gåva åt de förlorade barnen på jorden, full av nåd och sanning, full av rättfärdighet och liv.

Denna dyrbara Guds gåva från himlen kan och bör vi aldrig förtjäna; utan Han vill endast av oss bli mottagen, antagen, trodd, omfattad och i sanning tillägnad till skänks. Ty (Joh. 1:12):

åt alla som tog emot honom gav han rätt att bli Guds barn.

Så är nu Kristus inte längre Kristus (för dig), nåden inte längre nåd så snart du, på vilka andra vägar som helst, söker beredelse eller duglighet eller värdighet för att bli Guds barn. Du må söka, arbeta och rädda så mycket och så länge du någonsin vill och kan; du blir ändå aldrig ett Guds barn, du får aldrig sann frid i ditt samvete, aldrig visshet om dina synders förlåtelse, om Guds välbehag, med mindre du lär dig att med aposteln kasta bort allt annat som idel avskräde och hålla dig med en enkel hjärtats tro

till vår Herre Jesus Kristus allena. Tron på honom allena gör hjärtat visst och oförfärat inför Gud och den har med sig den Helige Ande och liv.

Ja, tron har med sig den Helige Ande och liv! – Därför, i den mån som du tillväxer i kunskapen om Kristus genom tron, i samma mån blir du då också villig och sinnad att göra det goda. Ty när du i sanning tror att Gud är din hjärtligt käre, försonade Fader i himlen, som av evighet älskat och i Kristus utvalt dig till sitt eget nådebarn, visst måste då detta fylla ditt hjärta med Andens frimodighet och fröjd. Det skall i dig också upptända en hjärtlig önskan och lust att med all flit göra din käre Faders goda vilja. Och först då fattar du rätt dessa St. Johannes' ord (1 Joh. 4:19; 5:3.):

Vi älskar, därför att han först har älskat oss

och

Detta är kärleken till Gud: att vi håller hans bud. Och hans bud är inte tunga.

Då fullbordas på dig Herrens ord (Jer. 31: 31-34):

Se, dagar skall komma, säger HERREN, då jag skall sluta ett nytt förbund med Israels hus --- inte ett sådant förbund som jag slöt med deras fäder --- det [lag-]förbund med mig som de bröt fastän jag var deras rätte herre. Nej, detta är det förbund som jag efter denna tid skall sluta med Israels hus, säger HERREN: Jag skall lägga min lag i deras inre och skriva den i deras hjärtan. Jag skall vara deras Gud och de skall vara mitt folk. --- Ty jag skall förlåta deras missgärningar och deras synder skall jag inte mer komma ihåg.

Se, så uppkommer i oss genom nåden och syndaförlåtelsen ett nytt hjärta, en ny ande, håg och sinne, i den mån vi tror en sådan Guds nåd och syndernas förlåtelse, förvärvat genom Jesus Kristus allena och omvitnad i Hans ord. Vem skulle nu inte glädjas, ja, upptändas till tacksamhet och genkärlek emot en sådan Gud som skänkt oss sin ende Son och med Honom en hel himmel full av nåd, rättfärdighet och salighet, utan den minsta förtjänst, ja, tvärt emot all vår förtjänst och värdighet!

Tror du i sanning detta, så visst rör sig också i ditt hjärta denna tanke: “Ack, du min allrakäraste Fader i himlen! Hur kan jag nu på något sätt också tjäna Dig? Hur kan jag betyga min tacksamhet för Din obegripliga nåd och kärlek, o Du, min käraste Herre Jesus? Och när Han nu svarar dig i sitt ord (Matt. 25:40):

Allt vad ni har gjort för en av dessa mina minsta bröder, det har ni gjort mot mig,

så svarar väl också ditt hjärta så: “Ja, min käraste Jesus! Så vill jag nu gärna helt uppoffra mig till min fattiga nästas tjänst och skydd, fritt och för intet, och under detta glädja mig över att också jag på detta sätt kan tjäna dig!” Se, på detta sätt föds av tron de sannskyldiga goda gärningar som inte är fariseiska, beräknande, döda hycklargärningar, inte heller lag-träldomens tunga dagsverksarbete utan de i Kristus Jesus benådade, friggjorda och saliga Guds barns fria, glada tacksamhet för den himmelska Faderns evigt högtlovade oförtjänta nåd, kärlek och barmhärtighet. Den är oss skänkt i Kristus Jesus utan vår minsta förtjänst eller värdighet, gratis och för intet given och befast till evig egendom!

Så må vi nu till sist fråga med den helige apostelns ord (Rom 3:31):

Sätter vi då lagen ur kraft genom tron? Nej, inte alls! Vi upprätthåller lagen.

Ja, måtte nu också du, käre läsare, kunna och vilja förstå detta: att vi med denna avhandling inte alls omintetgjort lagens rätta verk, nämligen att förödmjuka och förkrossa det syndasäkra och självbelåtna hjärtat. Vi har endast bekämpat det missbruk av lagen som består i att man fångslat de om nåd och rättfärdighet bekymrade själarna under träldomens ok, och mördat dem i ständig kännedom om Guds vrede, med otro. Det skall också stå klart för envar, som vill se det: vi har ingalunda omintetgjort helgelsen och goda gärningar utan i stället framhållit läran om dessa. Vi har visat hur de självmant flyter fram ur tron, men hur de ändå – för vårt livs och vår salighets skull – inte på minsta sätt får förväxlas med eller inblandas i vår rättfärdighet inför Gud, ty dit hör de aldrig i evighet.

Så blir nu summan den, att Jesus Kristus allena bör vara och evigt förbli vårt allt i alla. Han ensam är vår rättfärdighet och utan Honom har vi ingen rättfärdighet som gäller för Gud! Han ensam är vår helgelse och utan Honom är all vår förmenta helgelse inget annat än en skenfager lögn, en lysande ohelighet! Han ensam är också vår förlossning och utan Honom finner vi idel död och fördömmelse om vi också utan uppehåll grät blod över våra synder eller gjorde bot i de grymmaste avgrundskval – ja, om vi också vandrade hela vårt liv i den mest intagande andlighet, det strängaste allvar och i en ängels ödmjukhet!

Kristus allena är Kristus. Mose är ingen Kristus; vi, fattiga syndare, är det än mindre, vår ånger och samvetsnöd, vår fromhet och rättfärdighet allra minst.

Och se, just detta (2 Kor. 10:4—5):

vi bryter ner tankebyggnader och allt högt som reser sig upp mot kunskapen om Gud. Och vi gör varje tanke till en lydiga fånge hos Kristus,

det har nu varit och skall allt framgent förbli vårt enda och högsta syfte, för att Gud i Kristus allena må bli ärad och prisad i oss och över oss, ja, över allt vad människa är och mänskligt heter! Gud allena äran!

Efter att Fredrik Gabriel Hedberg kommit till ett evangeliskt genombrott, författade han boken *Trons lära till salighet* som utkom i början av år 1844. Medan boken ännu befann sig på manuskriptstadiet var pietisternas inställning till den uppmuntrande men när den väl utkommit, fördömde de den enhälligt.

En andra upplaga av *Trons lära till salighet* utkom följande år och där gick Hedberg till skarpare polemik mot pietismen. Samma år, 1845, utkom också föreliggande bok *Pietism och kristendom* i Sverige. Enligt Hedbergs levnadstecknare W. A. Schmidt hade Hedberg inte sökt tryckningstillstånd av domkapitlet i Åbo, antagligen därför att han inte väntade sig att ett sådant skulle beviljas.

I *Pietism och kristendom* ställer Hedberg in den pietistiska läran i ett större kyrkohistoriskt och teologiskt sammanhang och avvisar den med stor skärpa. Han tar uttryckligen avstånd från många av de viktigaste pietistiska fäderna med Philip Jacob Spener i spetsen och från den ”salighetsordning” och ”nådens ordning” som dessa uppställt.

I denna bok finner vi alltså Hedbergs evangeliska åskådning ytterligare utarbetad. Den polemik den gav upphov till fick honom att samma år, 1845, påbörja arbetet med *Verklärans vederläggning och evangeli försvar*. Där påvisar han ännu mera ingående hur pietismens gärningslära förvanskade den rena läran under kyrkans historia.

Trons lära till salighet har utkommit i språkligt moderniserad form år 1975 och efter att *Pietism och kristendom* nu publiceras på nytt blir *Verklärans vederläggning och evangeli försvar* en naturlig fortsättning, förhoppningsvis under jubileumsåret 2011.

Johan Lumme

FREDRIK GABRIEL HEDBERG,
1811 – 1893

© Föreningen Lutherläsarna rf. 2010

Originalalets titel: Pietism och Christendom

Författare: Fredrik Gabriel Hedberg

Ursprungligt utgivningsår: 1845

Textmodernisering: Johan Lumme

Avskrift, korrekturläsning, textbearbetning, layout
(medarbetare):

Jan-Erik Back, Karoliina
Karf, Tommy Karf och
Markus Saarinen

Pämbild: Fredrik Gabriel Hedberg

Från <http://sv.wikisource.org/>